

डायग्लॉसिया (निमाणी खिस्त)

आमच्यो परंपरा आनी कोंकणीचो फुडार

माधवी सरदेसाय

खंयचेय भाशेक मनीस 'आपली' भास मानता तेन्ना खरेपणानशी हे भाशे कडेन जोडिल्लें सामाजीक-सांस्कृतीक दायज तो/ती आपलें लेखता. देखून, जी भास मनशाक 'आपली' दिसता ती केन्ना केन्ना ताका / तिका सारकी उलोवंक लेगीत येना. आनी, जी भास मनशाक सगळ्यांत बरी उलोवंक येता ती जायते फावटीं ताका/तिका 'आपली' दिसय ना. व्याकरणा वयल्या प्रभुत्वाचो आनी भास 'आपली' दिसपाचो संबंद आसताच म्हूण ना. देखून आमी पळेतात - आवयच्या दुदा वांगडा पुतुगेज भास आयकून जिबे वयलीं पयलीं वयलीं लुडबीं उतरां पुतुगेजींत उच्चारिल्लो, हेर खंयचेय भाशे परस पुतुगेज बरी जाणा आशिल्लो एक गोंयकार ताका सारकी उलोवंक लेगीत येना आशिल्ले कोंकणीक आपणाली आवयभास मानता. तसो, घरांत आनी भायर, जागेपणीं आनी न्हिदेंत कोंकणी उलोवपी दुसरो एक गोंयकार कोंकणीक न्हय तर सारकी उलोवंक लेगीत येना आशिल्ले मराठीक आपणाली आवयभास लेखता. कोण खंयचे भाशेक 'आपली' भास - आवयभास - मानता हांतुंतल्यान तो/ती खंयचो भाशीक-समाज आपणालो लेखता - खंयच्या समाजा कडेन तो/ती identify जाता तें उक्तें जाता. वयर दिल्ल्या देखींतलो घरांत पुतुगेज उलोवपी गोंयकार पुतुगेज भाशीक आसुनूय आपणाक पुतुगेज लेखिना; पुतुगेज भाशीक-समाजा कडेन तो identify जायना. आपणाक तो गोंयकार लेखता आनी देखून गोंयचे भाशेक - कोंकणीक तो आपणाली आवयभास मानता. तसो, घरांत कोंकणी उलोवपी गोंयकार मराठी भाशीक नामसतनाय मराठी भाशीक-समाजा कडेन identify जाल्ले आशिल्ल्यान आपणाक कोंकणी लेखूंक वचना.

उत्तर-मध्य भारतांत हिन्दी/उर्दू भासांच्या घुड्यां खाला एकठांय आयिल्ल्या लोकां भितरूय आमकां अशेच तरेची सामाजीक-सांस्कृतीक निश्ठा पळोवंक मेळटा.¹ हिन्दीक वा उर्दूक ते आपणालें दायज लेखतात. आनी ह्या दायजाच्या उजवाडांत तांचे जिबेर दिसपट्टे घोळपी, तांच्या कानार दिसपट्टे पडपी भाशेचें अस्तित्व तांकां जाणव लेगीत ना. ह्या वाटारांतल्या चडश्या लोकांक - मुखेलपणान, उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश आनी बिहार ह्या तीन राज्यांतल्या लोकांक आपणाल्या द्विभाशीक वा भौ-भाशीक वेव्हाराची जाणविकायूय आसना. प्रसंगा प्रमाण शैली बदलची तशे ते 'नीज भास' उलयतां उलयतां हिन्दींत/उर्दूंत उलोवंक लागतात. लोक-मेजणेंतूय ह्या लोकांची एकभाशीक म्हणूच नोंद मेळटा.

हांगा एक विचित्र गजाल घडटा - एके वेटेन, वेगळ्या वेगळ्या भासांक उलोवपी 'एक' लेखतात - तांकां एकेच भाशेच्यो वेगळ्यो वेगळ्यो शैल्यो

मानतात. आनी, दुसरे वेटेन, एकेच भाशेच्या दोन वेगळ्या सामाजीक सांस्कृतीक शैल्यां कडेन ते दोन वेगळ्यो भासो म्हूण पळेतात - एके वेटेन हिन्दी / उर्दू भाशिकां भितर भारतीय-येवरोपी भाशे-कुळाच्या इराणी पोट-फांट्यांतली पशू भास उलोवप्यांचो आसपाव जाता तसो, भारताचे उदेंते वेटेनची, बांदावळिचे नदरेन बंगालीक लागिची आशिल्ली मैथिली भास उलोवप्यांचोय आसपाव जाता. हे उलोवपी आपणाले जिबे वयले, हिन्दी / उर्दूच्या प्रमाण रुपां पसून कितलिशी वेगळी आशिल्ले पशूक आनी मैथिलीक हिन्दी/उर्दूच्यो बोलयो लेखतात. आनी दुसरे वेटेन, एकेच 'हिन्दुस्तानी' चीं - एकेच सुवाते वयले 'खडी बोली' चीं - दोन रुपां - 'हिन्दी' आनी 'उर्दू' उलोवप्यांक दोन खेरीत भासो दिसतात!

व्याकरणी बांदावळिचे आनी सामान्य उतरावळिचे नदरेन हिन्दी आनी उर्दू भितर व्हडलेंशें वेगळेपण नाच म्हळ्यार जाता. हिन्दी देवनागरी लिपयेंत बरयतात आनी उर्दू फारसी-अरबी लिपयेंत बरयतात; नवीं उतरां आपणायतना वा घडयतना हिन्दी संस्कृत भाशेच्या दारार मारता जाल्यार उर्दू फारसी-अरबी झरीर वचून आपणाली तान भागयता, इतलेंच दोगां मदलें खरलें वेगळेपण. जायते फावटीं 'उर्दू छापा' चीं उतरां हिन्दींत घोळटात तशीं 'हिन्दी छापा' चीं उतरां उर्दूंतूय घोळटात. प्रेमचंदाचे देवनागरींतले 'गोदान' नवलकाणयेचें फारसी-अरबींत फकत लिप्यंतरूच केलें जाल्यार ती उर्दू नवलकाणी जाता! लिप्यांचें वेगळेपण भासांच्या वेगळेपणाचो आभास निर्माण करता. फारसी-अरबींतली उर्दू 'मुसलमानांची भास' जाता आनी देवनागरींतली हिन्दी 'हिन्दूंची भास' जाता. आनी, असो वेगळो संवसार मांडटकच भासो अदीक अदीक वेगळ्यो जावंकूय लागतात.

पंजाबी आनी हिन्दी/उर्दू मजगतचें वेगळेपणूय थोडें भोव हेच तरेचें. सामान्यतायेन हिन्दी/उर्दू भाशिकाक, कांय उतरांचो आडवाद सोडलो जाल्यार, पंजाबीय समजुपाक व्हडलिशी अडचण येना. पूण वेगळे - गुरुमुखी लिपयेक लागून पंजाबी हिन्दी परस वेगळी 'दिसुकूय' लागता. गुरुमुखी लिपयेंतली पंजाबी सीखांक 'आपली' भास दिसूंक लागता. आनी पंजाबी उलोवपी हिन्दी 'आमी सीखां परस वेगळे' हें दाखोवपा खातीर आपणाक हिन्दी भाशीक मानूंक लागतात.

पळेयात: Lachman M. Khubchandani 1997: *Indian Diglossia. Revisualizing Boundaries - a Plurilingual Ethos* पुस्तकांत. पानां: 132-148. Sage Publications, New Delhi.

हिन्दुस्तानी वाटार, हे भाशेन, आयज तीन भाशीक परंपरांनी वांटून गेला - हिन्दी, उर्दू आनी पंजाबी. ह्या तीन भाशीक परंपरांनी तीन धार्मिक-सांस्कृतीक अस्मितायोग्य धुस्पल्यात. ह्या वाटारांतले हिन्दू चडशे आपणाक हिन्दी भाशीक मानतात जाल्यार मुसलमान आपणाक उर्दू भाशीक आनी सीख पंजाबी भाशीक लेखतात. हिन्दुस्तानी वाटारांतले ह्ये ४६% भारत असो तीन संवसारांनी वांटून गेला.

फाटीं फुडें कोंकणी भाशीक समाजय्य हे भाशेन वांटून वचूं येता. कोंकणी एक आनी दोन न्हय - पांच लिपयांनी बरयतात - रोमी, कन्नड, मलयाळम, फारसी-अरबी आनी देवनागरी. ह्यो कोंकणीच्यो पांच वेगळ्यो वेगळ्यो परंपरा. हांतुंतली रोमी परंपरा सगळ्यांत म्हालगडी - १६व्या शतमाना सावन कोंकणी रोमींतल्यान बरयतात - आनी, देवनागरी परंपरा सगळ्यांत आर्विल्ली. मॉ. सेबास्तियांव रुदोल्फ दाल्गादान १८९३ वर्सा उजवाडा आयिल्ल्या आपणाल्या कोंकणी-पुर्तुगीज कोशांत कोंकणी खातीर देवनागरीचो पयलो वयलो वापर केल्लो. रोमी, कन्नड, मलयाळम, फारसी-अरबी ह्यो लिपयो कोंकणीक 'अपघातान'च मेळिल्ल्यो म्हणूंक जाय. पुर्तुगीज मिशनरींनी कोंकणीक रोमी दिली. छापखान्याच्या सोंपेपणाचो लाव करून घेवपा खातीर कोंकणीक रोमी आपणावची पडली अशेंय कांय प्रमाणांत मानूं येता. कन्नड प्रभावाचे भुंयेर कोंकणीन कन्नड लिपयेचो आधार घेतलो आनी मलयाळम वाटारांत तिणें मलयाळम लिपी आपणायली. भटकळच्या आनी भटकळ भोंवतणच्या नवायत कोंकणी मुसलमानांनी कोंकणी खातीर फारसी-अरबी लिपी घेतली.' हे भाशेन, देवनागरीय बी कोंकणीक 'अपघातान' मेळिल्ली अशें म्हणूं नज.^३ कोंकणी भारतीय-आर्य भास. मराठी, हिन्दी तिच्यो भयण-भासो. ह्या भासांनी भारतीय-आर्य कुळांतले म्हालगडे संस्कृत भाशेची लिपी सभावीकपणान आपणायल्या जाल्यार कोंकणीनूय ती आपणावं येता; कोंकणीचीय ती सभावीक लिपी - दांतये/माथये (मूर्धन्य), अल्पप्राण/म्हाप्राण हे सारकेले नादां-भेद देवनागरींतल्यान सोंपेपणान दाखोवं येतात - हे तरेचीं कारणां कोंकणी खातीर देवनागरी लिपी घेवपा फाटल्यान आशिल्लीं. 'एक भास, एक लिपी, एक साहित्य' ह्या सुतान कोंकणी भाशीक-समाज बांदून हाडपाचें सपन जांणी कोंकणी समाजाक दिलें तांणी सगळ्या अर्दान येवजून घाल्लें देवनागरी लिपी हें नवें पावल आशिल्लें.

जायते फावटीं आमी हें विसरतात आनी देवनागरीक कोंकणीच्या रोमी, कन्नड, मलयाळम, फारसी-अरबी ह्या लिपयांचे पंगतीक व्हरून बसयतात. डॉ. रॉकी मिरांदा सारकेलो जाणकार लेगीत ही चूक करता - Caste, Religion and Dialect Differentiation in the Konkani Area^४ ह्या आपणाल्या पेपरांत कोण खंयची लिपी वापरता तें सांगतना ते बरयतात, '...the Konkani Hindus of Goa, under the influence of Marathi, use the Nagari script.' (पान ८०). रोमी 'क्रिस्तांव कोंकणी गोंयकारांची लिपी' तशी देवनागरी 'हिन्दू कोंकणी गोंयकारांची लिपी' अशें म्हणूं नज. हिन्दू गोंयकार आदीं सावन 'कोंकणी' नाशिल्लोच - तो आदीं सावन आपणाक कोंकणी मानीच नाशिल्लो. मराठी प्रभावांतलो हिन्दू गोंयकार 'मराठी'च आशिल्लो. तो मराठीच बरयतालो, कोंकणी बरयच नाशिल्लो. कोंकणी तागेली बरोवपाची भासूच नाशिल्ली. शणै गोंयबाबां सावन गोंयकार हिन्दू मदीं कोंकणी बरोवपाची सुरवात जाल्ली आसूंक जाय. आनी, शणै गोंयबाबान देवनागरींत कोंकणी बरोवपाचें पावल तांगेले 'मराठी संवयें'क लागून घाल्लें अशें निखालूस म्हणूं नज. पुर्तुगीज, फ्रँच आनी इंग्लीश भासांचेर प्रमुत्व आशिल्ल्या शणै गोंयबाबांक रोमींत कोंकणी बरोवप कठीण नाशिल्लें. उरफाटें, तें सोंपेंच आशिल्लें. रोमींत कोंकणी बरोवपाची रीत (orthography) तांकां आयती तयारूच मेळटली आसली. पूण शणै गोंयबाबान कोंकणी खातीर देवनागरी घेतली. कोंकणी नादांचे बांदावळिचो अभ्यास

करून देवनागरींत कोंकणी बरोवपाचे नेम तांणी सोदून काडले. (ह्या वावराचें फळ म्हळ्यारूच तांगेले 'कोंकणी नादशास्त्र' पुस्तक.) हें सगळें तांणी कोंकणीचें हीत येवजूनूच केलें हांतूंत दुबाव आसूच नज.^५

ही सगळी फाटभूंय जायते फावटीं आमी विसरतात. आनी देखुनूच 'आमचे आमके लिपयेंतल्या अमक्या नेमाळ्याचें वितरण (circulation) इतलें... तुमचें देवनागरीतलें एकलें एकपुणें सुनापशान्त दिसाळें कितलेंशें खपता...?' वा 'आमची एका पुस्तकाची एका हजाराची उजवाडावणी स म्हयन्यां भितर खपता; मागीर आमी दुसरी उजवाडावणी काडटात. तुमचे देवनागरी लिपयेंतल्या पुस्तकाची पयलीच उजवाडावणी घा घा वर्सा पडून उरता.' हे तरेच्यो तुळा करपाक आमी अनमननात. शेंकड्यांनी वर्साच्यो परंपरा आनी पारंपारीक मार्केट आशिल्ल्या कोंकणीच्या लिपयांची तुळा अशी तशी एका शतमानाची परंपरा आशिल्ले तिचे देवनागरी लिपये कडेन करप समा न्हय, तें unfair हें मान आमकां उरना.

आयज कोचीचो कोंकणी मनीस मलयाळम लिपी सोडून देवनागरी कडेन आयला. फारसी-अरबी लिपी कोंकणी मुसलमानांच्या एका पंगडा भितरूच उरल्या. साहित्यीक मळार तरी हेर लिपयां वांगडा ती सर्तीत देंवूंक ना. हे लिपयेंत कोंकणींत साहित्य-निर्मणी जाल्ल्याचें अजून वाचूंक/आयकूंक ना. गोंयांत नवे पिळगेक तरी देवनागरीची आडखळ जायना अशें म्हणूं येता. मुळाव्या शाळांनी कोंकणींतल्यान शिकपी, माध्यमीक, उच्च माध्यमीक पांवड्याचेर एक विशय (तिसरी भास) म्हूण कोंकणी घेवपी, कोंकणी साहित्य घेवन बी.ए., एम्.ए. जावपी सुर्यां देवनागरी लिपयेंतल्यानूच कोंकणी शिकतात. हांतूंत हिन्दू, क्रिस्तांव दोगांयचो आसपाव आसता. तरी अजून देवनागरी इगर्जेंत सुवात मेळोवंक पावूंक ना. क्रिस्तांव देवा-धर्मा संबंदीचीं पुस्तकां अजून रोमींतूच आसात. हाका लागून 'रोमी आमची परंपरा' हो विचार अजून खंय तरी क्रिस्तांवां मदीं मूळ धरून आसा. कर्नाटकांतूय मुखेलपणान मंगळूरच्या क्रिस्तांवां मदीं कन्नड लिपये विशीं अशीच शी भवना आसा. आयज मंगळूर विद्यापिठांत बी.ए.च्या अभ्यासक्रमांत एक ऐच्छीक पेपर म्हूण कोंकणी घेवंक मेळटा. हांगा कोंकणीची लिपी कन्नडूच दवरल्या.

लिपी ही एक संवय. येवकार अध्यक्षशांलें भुलोवपांत शणै गोंयबाब बरयतात - '...जायतीं वर्सां वेगळ्या वेगळ्या लिपिंनी बरोवची संवय जाल्ल्यान, त्यो त्यो लिपी अेकदम सोडून दिवंक कठीण वेतलें. परंत अुपाय ना. आमगेली भास अेकरूपी जावन ती घसघशीत वाडूंक जाय, आमगेल्या लोकांच्या शिरंत्रांनी नवें गिन्यान पावंक जाय, आनी संवसारांत आमगेलें भाशेक आनी आमकां मान मेळूंक जाय जाल्यार, तिची अेकूच लिपी थारावंक जाय. दोन तीन लिपी चलूंक दिल्यो जाल्यार, कोंकणी भाशेच्यो दोन-तीन भासो जावंक पावतल्यो; तिका प्रमाण रूप येवचें ना आनी कोंकणी राष्ट्राच्या अेकधाराक व्हडली नखलामी जातली.' (पान: ५८; उतरांचेर भर शणै गोंयबाबांलीच.)

२. गोंयचे मुसलमान आपणाक उर्दू-भाशीक मानतात. भटकळचे मुसलमान कोंकणी कशे उरूंक पावले, समजून घेवंक जाय.

३. मॉ. दाल्गादांच्या कोंकणी-पुर्तुगीज कोशाक तांणीच बरयल्ली प्रस्तावना मुजरत बाचची. हे प्रस्तावनेंत देवनागरी लिपीच कोंकणी खातीर कशी योग्य ताची विसकावणी मॉ. दाल्गाद करतात.

४. International Journal of the Sociology of Language. Vol. 16 (1978): 77-91.

५. १९४२त मुंबय मरिल्ले तिसरे कोंकणी परिशदेचे येवकार अध्यक्ष म्हूण उलयतना 'वेदाची जी लिपी तीच कोंकणीची लिपी' हें सांगून शणै गोंयबाब म्हणटात, 'म्हाका रोमी आनी देवनागरी लिपी येता... हांवें म्हशेलीं कांय पुस्तकां रोमींत आनी कांय पुस्तकां देवनागरींत बरल्यांत. म्हाका सगळ्या लिपिंचो आदर आसा. परंत आमच्या आनी कोंकणी भाशेच्या हिताक पट्टा तें आमी करूंक जाय...' (येवकार अध्यक्षशांलें भुलोवप १९४५: ५७, ५८.

एके लिपये कडेन येवपाचो उपायूय ते सुचयतात - 'जीं पुस्तकां रोमींत छापल्यांत तीं फुडले खेपेच्या वेळार, देवनागरींत बदलून छापची मांडणी करची. रोमी वर्तमानपत्रां आनी नेमाळीं हांणी पांच वर्सांची मुजंत घेवन, रोमी आनी देवनागरी लिपींत मजकूर छापचो आनी ल्हवू-ल्हवू आपल्या वाचप्यांक देवनागरीची सवये लावन, निमाणें अेके देवनागरी लिपींतूच सगळो मजकूर छापची मांडणी करची. हीच मांडणी कानडी लिपिकूय लागू करची. म्हणटकूच पांच-धा वर्सांचे अखेरेक, आमगेली कोंकणी सरस्पत अेकाच रंगाचें घसघशीत कापड न्हेशिल्ली दिसतली आनी तांतूत ती बरी सोबतली.' (येवकार अध्यक्षालें अुलोवप : ६०) १९४२त केल्ली ही सुचोवणी. तिचे वयल्यान ५८ वर्सां उलगल्यांत. आनी अजून आमी म्हणटात - 'कोंकणी पांच लिपयांनी बरयतात. कोर्चींत मलयाळम, कर्नाटकांत...'

जायते फावटीं जाणकारांचे जिबेरूय 'देवनागरी कोंकणी', 'रोमी कोंकणी', 'कन्नड कोंकणी', 'मंगळुरी कोंकणी' हीं नांवां आयकतकच मंय दिसूंक लागता. लिपयांच्या भेदाचे जोडीक कोंकणींत धर्माचोय भेद आसा. हे परिस्थितींत एके भाशेच्यो दोन भासो जावपाक वेळ लागना. इतिहासानूय आमकां हें दाखोवन दिलां. भारतांत हिन्दी आनी उर्दू भितर अशे तरेची फूट पडल्या. युगोस्लावियेंतूय सर्बियन आनी क्रोएशियन भासां मदल्या भेदाकूय लिपयेचू घटाय दिल्या. आदले युगोस्लावियेन तीन राष्ट्रभासो मानिल्ल्यो - स्लोवेनियन, मॅसडोनियन आनी सर्बो-क्रोएशियन (वा, क्रोएशो-सर्बियन). सर्बियन आनी क्रोएशियन हीं हिन्दी/उर्दू वरी एकेच भाशेचीं दोन रुपां. सर्बियन भाशिकाक क्रोएशियन समजता तशी क्रोएशियन भाशिकाक सर्बियन समजता. सर्बियन सिरिलीक लिपयेंत बरयतात आनी ती मुसलमानांक 'आपली' दिसता, जाल्यार, क्रोएशियन रोमी लिपयेंत बरयतात आनी ती क्रिस्तांवांक आपली दिसता. सर्बो-क्रोएशियन वा क्रोएशो-सर्बियन भाशेन दोनूय लिपयांक मान्यताय दिल्ली.^६ पूण हाका लागून दोन रुपां लागीं येवपा बदला आशिल्लीं थंयच उरलीं. युगोस्लावियेचें 'ethnic states'त विभाजन जालें आनी सर्बो-क्रोएशियन / क्रोएशो-सर्बियनचो प्रयोग भंगलो. सर्बियन आनी क्रोएशियन भासो सासणाच्यो वेगळ्यो जाल्यो.^७

कोंकणी चळवळ मुदलांत परंपरा-विरोधी चळवळ आशिल्ली. ती नवी identity घडोवपी चळवळ आशिल्ली.^८ हिन्दू समाजा भितर ती सुरु जाल्ली आनी मुखेलपणान ती गोंयांत चल्ले हे गजाली कडेन आमच्यांनी आड-न्दर करूंक जावंची ना. गोंयांत हे चळवळीन कोंकणी-मराठी वादाचें रूप घेतलें. कोंकणी चळवळींत क्रिस्तांव समाज पुरायेन कोंकणीच्या अर्दान रावलो. पूण कोंकणी-मराठी वाद ह्या समाजा भितर नाशिल्लो. क्रिस्तांव समाजाचो मराठी कडेन संबंदूच नाशिल्लो. वयल्या वर्गांतलो क्रिस्तांव सोडलो जाल्यार क्रिस्तांव भौस कोंकणीच 'आशिल्लो' आनी तो आपणाक कोंकणीच 'मानतालो'. क्रिस्तांवां मदल्यान जायते निश्ठावान म्हालगडे वावुरपीय कोंकणी चळवळीक मेळ्ळे. ते 'एक भास, एक लिपी, एक साहित्य' हे कोंकणी चळवळिचे मोखी कडेन पुरायेन एकरूप जाल्ले. तांकां देवनागरीची आडखळ केन्ना जालिना आनी, कोंकणी समाजान एक लिपी आपणावंक जाय म्हणपाकूय ते केन्ना अनमनले नात. पूण भौसखंय क्रिस्तांवां खातीर कोंकणी चळवळ परंपरा-विरोधी - परंपरा मोडपी चळवळ नाशिल्ली. ती परंपरा तिगोवपीच चळवळ आशिल्ली. देखून गोंयकार क्रिस्तांव अजून रोमी लिपयेची परंपरा घेवन बसला, तसो, मंगळूरकार क्रिस्तांव कन्नड लिपयेचे परंपरेक वेंग मारून बसला. ह्यो 'परंपरा' कोंकणीक चडांत चड 'Minority Status' मेळोवन दित - तिका 'भूय जावन साकर खावंक' शिकयत - पूण एक नवो ऊंच मानेचो कोंकणी समाज घडोवपाक तांचो हातभार मात कसोच लागपाचो ना.

कोंकणी चळवळ कोंकणी भाशेक प्रतिश्टा जोडून दिवपाची, कोंकणी

मनशाक कोंकणी भाशीक म्हूण प्रतिश्टा मेळोवन दिवपाची चळवळ आशिल्ली. ती कोंकणीक डायप्लोसियेंतल्यान भायर हाडूंक सोदताली. कोंकणीक हिन्दू भितर प्रतिश्टा नाशिल्ली.^९ वयल्या वर्गाच्या क्रिस्तांवांच्या घरांतूय पुतुगिज भास घोळटाली. 'क्रियादांची भास' हें नांव कोंकणीक ह्या वर्गांतूच दिल्लें. क्रिस्तांव समाजांत कोंकणी 'भौसा' ची - 'बारीक लोकां' ची भास आशिल्ली. इगर्जेनूय कोंकणी कडेन हेच नदरेन पळेल्या.

गोंयचे मेकळिके उपरान्त वयल्या वर्गाच्या क्रिस्तांवांच्या घरांतली पुतुगिजिची सुवात हाल्ली. पुतुगिज राजवटीक लागून पुतुगिज भास गोंयकारांच्या घरांत रिगिल्ली; मेकळ्या गोंयाक हे 'कोडू पुतुगिज उगडास' नाका जाले म्हूण ताणें पुतुगिजीक भायर मारली अशें एक वेळ मानलेंय जाल्यार गोंयकारांचे राजवटींत ह्या घरांनी पुतुगिजिची सुवात गोंयकारांचे कोंकणी भाशेन घेवंक जाय आशिल्ली. अशें घडलें ना. वयल्या वर्गाच्या क्रिस्तांवान पुतुगिज सोडली आनी इंग्लीश आपणायली.^{१०} १९६१च्या डिसेंबरांत गोंय 'भारतीय' जालें आनी तेन्ना सावन भारताचें इंग्लीश वसाहतवादी दायजूय गोंयकारान आपलें मानलें! एके नदरेन पळोवंक गेल्यार हो opportunism. पूण दुसरें वटेन हो क्रिस्तांव समाजांतले कोंकणीचे प्रतिश्टेचेर एक statement. कोंकणी भौसाची भास आशिल्ली ती भौसाचीच उरली. आयज कोंकणींतली एकली एकसुरी वेवसायीक रंगमाची तियात्राची. तियात्रां पळोवंक कोण वता? मुखेलपणान क्रिस्तांव भौसूच. तियात्रां कोण बरयतात आनी कोण तांतूत वांटो घेतात? कांय आडवाद सोडले जाल्यार चडशे क्रिस्तांव भौसांतलेच. कांतरांय मुखेलपणान भौसांतूच जल्माक येतात. आनी भौसाचेच जिबेर घोळटात. गुलाब सारकेलें म्हयनाळेंय क्रिस्तांव भौसूच चड वाचता... इगर्जेनूय ही वस्तुस्थिती मानून घेतल्या. देखून गांवांनी कोंकणी मिसां जातात आनी शारांनी 'इंग्लीश गोंयकारां' खातीर कांय मिसां इंग्लीशींत जातात. आदीं इंग्लीशिचे सुवातेर पुतुगिजींतल्यान मिसां जातालीं. आयजूय कांय सुवातांनी पुतुगिजींतल्यान मीस जाता.

क्रिस्तांव भौसाच्या काळजांत कोंकणी विशीं उपट मोग आसा. इतलेंच न्हय, कोंकणी सारकी नकळ जाल्ले वयल्या वर्गांतले कितलेशे क्रिस्तांव कोंकणीक आपणाली आवयभास मानतात - तांच्याय काळजांत कोंकणीक सुवात आसा. पूण, क्रिस्तांव समाजांत अजून कोंकणीक प्रतिश्टा ना अशेंच म्हणचें पडटा. देखून, वयल्या वर्गान पुतुगिज सोडून इंग्लीश आपणायल्ले तसो आज भौसांतलोय क्रिस्तांव Masses follow the Classes ह्या न्यायान कोंकणी सोडून इंग्लीश आपणावंक लागला. सामान्यतायेन भौसा मदल्या 'शिकिल्ल्या' क्रिस्तांवांचे चडशे वेव्हार आयज इंग्लीशींतल्यान चलतात - तांच्यो काजराच्यो व्होंवळिको इंग्लीशींत आसतात, काजराक 'टोस्ट' इंग्लीशींतल्यान 'रेज' करतात, बँड इंग्लीश आसता; कोंकणींतल्यान मीस करून इगर्जे भायर एकामेकां लागीं इंग्लीशींतल्यान खबरी मारप

६. गांधीजीलो 'हिन्दुस्तानी'चो विचार हेच तरेचो आशिल्लो. भारताची राष्ट्रभास हिन्दुस्तानी दोनूय लिपयांनी बरोवंक जाय - देवनागरी आनी फारसी-अरबी, जण एकल्या भारतियान ह्यो दोनूय लिपयो शिकूंक जाय, गांधीजी म्हणटाले. पूण हो प्रयोग आमच्या देशान केन्ना करुनूच पळेलो ना. आनी, पाकिस्तान घडले उपरान्त - उर्दू पाकिस्तानाची राष्ट्रभास जाले उपरान्त - हिन्दी आनी उर्दू लागीं येवपाची शक्यतायूय उणी जाली.

७. Khubchandani 1997: 145, 148.

८. हांगा मार्च १९९४च्या 'जगां'तल्या एक यक्षप्रस्न ह्या माथाळ्याच्या एका संपादकिया कडेन मुजस्त लक्ष ओडून दिसता. ह्या लेखांत रवीन्द्रबाबान कोंकणीचो लिपयेचो आनी 'परंपरे'चो प्रस्न जितले धिटायेन आनी स्पश्टपणान मांडला तसो तो भोवच थोड्यांनी मांडिल्लो पळोवंक मेळटा.

९. फेब्रुवारी २०००च्या 'जगां'तलो ह्याच सदरांतलो लेख पळोवचो.

१०. लिपी सोडपाचो विशयूच काडल्यार जो समाज परंपरेची ढाल मुखार काडटा त्याच समाजांतलो एक वर्ग उणीच म्हळ्यार चारशीं वर्सां जिबेर घोळिल्ली भास चारशीं दिसां भितरूच सोडपाक अनमनलोना हें पळोवन अजाप जाले बगर सवना.

हें चित्र आयज खूब कडेन पळोवंक मेळटा – गांवांनी लेगीत. आवयबापूय आपसांत कोंकणी उलयतात पूण केज्जित वचपी भुरग्या कडेन इंग्लीशीतल्यान उलयतात हेंकूय आयज क्रिस्तांवां मदीं वक्त थंय दिसूंक लागलां. ही डायग्लोसियाच. फिशमनची 'extended diglossia' हे परिस्थितीतल्यान भायर येवपाची थारावणी क्रिस्तांव समाजानूच घेवंक जाय. तेन्नाच लिपयेचे 'परंपरे'चे प्रस्न आपशींच सुटावे जातले. तेन्नाच 'ॐ सांतेरी पाव ! ॐ आंकवार मोरये पाव !' ही शणै गोंयबाबांनी प्रार्थना पुराय क्रिस्तांव समाजाचे जिबेर घोळटली आनी तेन्नाच कोंकणी फकत कोंकणी राज्यांत नोकरी मेळोवपाचें साधन म्हूण आमकां गरजेची दिसची ना. ती आमच्या स्वाभिमानाची घुडी जातली. शणै गोंयबाबांच्या सपनांतल्या 'कोंकणी भाशेच्या पूर्ण स्वराज्या'ची^{१२} फांतोड खऱ्या अर्थान तेन्नाच उदेली.^{१३}

* * *

११. मार्च २०००च्या 'जाग'तलो ह्या सदरांतलो लेख पळोवचो.

१२. येयकार अध्याक्षालें शुलोयम : ७१.

१३. मंगळूरांतले कोंकणीचे परिस्थिती विशींय हे नदरेन अभ्यास जावंक जाय. रॉकी मिरांड (१९७८, pg. ८१) बरयतात – In South Kanara, I have often come across Konkani Hindus and Konkani Christians speaking to each other in Kannada or Tulu. Although there is mutual intelligibility between the Hindu Konkani and the Christian Konkani dialects spoken in South Kanara, when the speakers are proficient in Kannada or Tulu they can communicate with greater ease in one of these languages by eliminating 'code noise' ...Of course, ease of communication is not the only concern involved. The use of some other language might be more appropriate under the circumstances. Knowledge of a high-status language like English can often be displayed to one's advantage... (उतरांचेर भर : म्हजी). हें गोंयांतूय घडटा. हाका डायग्लोसिया न्हय जाल्यार कितें म्हणपाचें ? हाचो सगळ्याचो बारिकसाणेन अभ्यास जावंक जाय. एके Ph.D.चो विशय हो !